

skabe sig en identitet gennem et gruppetilhør, som var klart afgrænset i forhold til andre grupper.

Resultatet af, at det netop var alkoholspørgsmålet, der blev ideologisk kampplads, blev, at Grindsted blev tørlagt. Derved blev et spørgsmåls symbolværdi på en meget konkret måde omsat i indskrænkninger af den personlige frihed, og det skabte et nyt spændingsfelt mellem ideologi og folkevilje. Det blev folkeviljen, der vandt. På et vist tidspunkt i 1920'erne mente man at kunne opgøre antallet af smugkroer i byen til 11, og ingen har vist nogensinde ment, at det tal var sat for højt. Centrum i alkoholtrafikken blev Afholdshotellet. Der var nemlig trods forbudet stadig visse muligheder for at indtage spiritus. Lukkede selskaber kunne f.eks. gøre det. Til lukkede selskaber regnedes foreninger, og derfor stod man i 1930 med en idrætsforening, der havde 27 aktive og 195 passive medlemmer.

I løbet af mellemkrigstiden ændrede forholdene sig. Fra 1925 var der et flertal af byrepræsentanter i sognerådet. Det kunne derfor overtage de opgaver, som tidligere var blevet løst af foreningerne. Byen stod nu heller ikke længere som noget nyt og skræmmende, og de ideologiske skillelinjer blev nedtonet. De fleste foreninger i byen havde fortsat en ideologisk forankring, men det ideologiske indhold trådte i baggrunden i forhold til det egentlige foreningsformål. Samtidig var der dukket en fagbevægelse op i byen, som efter store startvanskeligheder havde konsolideret sig. I 1940 var de ideologiske skillelinjer i Grindsted kommet mere på linje med de landspolitiske.

Sidsel Eriksens bog om Grindsted er en kompetent og velskrevet analyse, som sætter en lokalhistorisk undersøgelse ind i en bred og velfunderet sammenhæng og derved har interesse langt ud over sit geografiske dækningsområde.

Jørgen Fink

Ib Gejl (red.): *Århus. Byens historie*. Bind 4: 1945-1995. (Århus Byhistoriske Udvalg, 1995). 353 s., 350 kr.

Bogen er, skønt udgivet først, det sidste bind i en planlagt serie, der skal dække Århus bys historie gennem tiderne. Det foreliggende omhandler årene 1945 til 1995. Således at starte bagfra begrundes udgiveren med et ønske om at markere 25-året for kommunesammenlægningen i 1970 – og man finder hurtigt ud af, at denne begivenhed løber gennem bogen som et samlende tema – samt med, at der hidtil ikke har foreligget nogen større sammenhængende skildring af byens efterkrigshistorie. Behovet for dette bind skønnes altså at være større end for de kommende.

Bogen er inddelt i fire kapitler med hver en række underafsnit. Først »Byens Rum« af John T. Lauridsen, hvor vi præsenteres for den topografiske udvikling; bevægelsen fra gammeldags byhuse over de almennyttige kæmpebyggerier til parcelhusbyggeriet, industriens udflytning, den trafikale udvikling, udviklingen fra den traditionelle indkøbsstruktur med tusindvis af nærbutikker til etableringen af de store indkøbscentre mv. Centralt i og for disse udviklinger stod kommunens bestræbelser på at tilkæmpe sig rum til sin ekspansion, klemte inde som den var af seks geografisk store, men relativt tyndt befolkede forstadskommuner. Disse havde som oftest ikke den store forståelse for vokseværket i landets næststørste by. Mange planer blev opstillet af Århus kommune og forkastet af de andre, og problemet blev først løst med kommunalreformen i 1969. Altså med et landspolitisk initiativ. Herefter fik planlæggerne større råderum, men i forbløffende mange tilfælde faktisk med ringe succes; forskellige idealer for byplanlægning afløste hinanden i hastig rækkefølge, private storfirmaer som Bilka etablere-

de sig simpelthen og gennemtvang hermed nye indkøbs- og trafikstrukturer osv.

I kapitlet »Byens Mennesker«, der rummer bidrag af Henrik Vedel-Smith og Rolf Engell, redegøres for den demografiske udvikling. Hvor mange levede og lever i Århus, hvordan var aldersfordelingen, hvornår og hvorfra kom de fremmede, og hvor mange var de? Igen står forskellen mellem »det egentlige« Århus og omegnen i centrum; den store tilvækst skete i omegnen, dér fik nogle udflyttere det bedre, men det var også der, de største problemer opstod. Kapitlet indeholder også en redegørelse for de materielle og sociale levevilkår, hvor vi præsenteres for fattigdommen, bolignøden, sygdommene i efterkrigstidens første tiår, men også for de store bestræbelser, som blev udfoldet allerede i halvtredserne gennem bl.a. satsningen på det sociale boligbyggeri. Og vi følger nok engang parcelhusenes og andre byggeriers udvikling, men nu med vægt på andre facetter, så det egentlig ikke føles som en gentagelse.

Tredje kapitel, »Byens Liv« med bidrag af Erik Korr Johansen, Ib Gejl, Jørgen Fink og Maibritt Bager, fortæller os om, hvad byens mennesker foretog sig – hvordan de fordelte sig på byens erhvervsstruktur, studerede og fyldte de mange uddannelsesinstitutioner op, hvordan de efter veludført gerning kastede sig ud i organiserede fritidsaktiviteter eller det stedse mere udviklede forlystelses- og kulturliv. Eller slog næring og fornøjelse sammen i kriminelle handlinger af forskellig karakter. Særegent for Århus var en relativt mindre andel af beskæftigede inden for industri og håndværk og en tilsvarende større inden for handel og transport end tilsvarende for landets øvrige store byer.

Sidste kapitel hedder »Byens Styre« og er skrevet af Henrik Fode. Det handler om den politiske og forvaltnings-

mæssige udvikling, f.eks. hvordan købstaden blev til storkommune, og hvad deraf fulgte. Her vender vi os nok engang mod de kommunale trakasserier op til sammenlægningen i 1970. Udviklingen både før og efter var påvirket af Socialdemokratiets afgørende stilling i kommunalpolitikken, hvilket forståeligt nok bliver et dominerende træk i kapitlet.

Bogen vil trække hovedlinjer op, og det gør den rigtig godt. Den valgte disponering af stoffet fungerer i det store og hele fint; det ene kapitel lægger godt op til det næste, og der er et minimum af unødvendige overlapninger og gentagelser. Dette kunne ellers være blevet et problem, når hele otte forfatters forskellige bidrag skal samkøres. Deres skrivestil er også så tilpas ensartet, at det samlede værk fremtræder homogent. Læg hertil illustrationer, som kommenteres så fint, at de fremstår som en understøtning af og et supplement til teksten. Så langt så godt.

Men så melder spørgsmålet sig: Hvilket publikum forestiller udgiverne sig at nå med denne bog; skriver de kun for den snævre kreds af faghistorikere, eller vil de længere ud? Begge målgrupper er nok mulige at nå på én gang, men det stiller bestemt særlige krav, og det hænger nok til dels også sammen med nogle overvejelser over, hvorfor man overhovedet ønsker at beskrive en provinsbys historie særskilt.

Man kan have den holdning, at en hvilken som helst lokalitet fortjener at få sin historie beskrevet, at dens befolknings liv altid har en egenverdi, som kan holdes frem med lige så stor ret som en hvilken som helst anden befolknings. Det er helt fint. I så fald må målgruppen nødvendigvis først og fremmest være alle de lokale (og en antropolog fra Sjælland eller Indien i ny og næ). Jeg som indfødt århusianer holder meget af min by og læser gerne om den, især når

der er noget om Trøjborg, for der kommer jeg fra. Men så ville jeg faktisk godt have en fortælling serveret mere rapt, med mere lugt og larm og liv og billede, så at sige, og færre statistikker, færre hektarangivelser, færre indviklede forklaringer. Eller en beskrivelse båret af det glødende engagement og fortællende drive, vores gamle borgmester Bernhard Jensen lagde for dagen i sine bøger. Cykel-Bernhard tilbragte sin barndom i Niels Juelsgade på Trøjborg i Århus og fortæller om den, så man føler, man selv kender rullekonen længere nede ad gaden; men han fortæller lige så levende om 17- og 1800-tallets Århus, som han af indlysende årsager ikke kendte personligt.

Den foreliggende bog er, uden på nogen måde at være kedelig, ikke lagt så populært op, selv om man naturligvis må håbe, at den når langt ud. Men nu kunne jeg som historiker ønske en højere grad af sammenstilling mellem Århus' specielle og Danmarks generelle udvikling i efterkrigstiden, end tilfældet er her. Så byens historie gled ind og blev forstået som et led i en større sammenhæng, eller så jeg kunne se, hvor Københavns historie i hovedsagen følger de samme baner, og hvor forskellen mellem hovedstad og provinsby kommer til udtryk. Eller forskelle og ligheder mellem Århus og landets øvrige større provinsbyer. I hvert fald ville nogle overvejelser herover have interesse. Noteapparatet er utilfredsstillende – jeg kan ikke ad den vej gå ind og forfølge interessante problemstillinger eller udrede dunkle punkter, og så er det ikke nok, at udgiverne på side 346 fortæller mig, at jeg bare kan komme ned på Erhvervsarkivet og hente flere henvisninger. Jeg savner et register, hvilket besværliggør en sammenstilling af oplysninger forskellige steder i bogen. Jeg savner en præsentation og diskussion af den foreliggende litteratur om emnet.

Kort sagt savner jeg meget af det, som kendetegner en fagbog i historie.

Den foreliggende Århus-historie er god, skrevet som den er af gode forskere. Den kunne nok være blevet endnu bedre, hvis der var arbejdet mere med at kombinere den udtalte ambition om på samme tid at appellere til fagfolk og til en bredere offentlighed. Men det er jo godt nok også en vanskelig sag.

Søren Hein Rasmussen

Søren Frandsen, Jens Anker Jørgensen og Chr. Gorm Tortzen (red.): *Bogen om Esrums Kloster*. (Frederiksborg Amt, 1997). 208 s.

Prins Henrik har skrevet forord til bogen om det nyrestaureerede Esrums Kloster, og så nobel er bogen hele vejen igennem. Fra Frederiksborg Amts side har man bedt en række forskere om at sammensætte en bog om klosterets og cistercienserordenens historie. Tanken er, at dette værk skal fortsætte i en skriftserie, *Esrums Studier*, der vil gå yderligere i dybden med klosterhistorien.

Det kan på ingen måde nægtes, at denne begyndelse er fornem og vellykket. Bogen ånder af engagement fra bidragsydernes side. Adskillige aspekter af Esrums historie behandles på et niveau, der i de fleste tilfælde er let for den uindvidede at gå til. For den indvidede er der i hver artikel et godt og fyldigt noteapparat. Vægtningen er på denne måde meget fin. Et vist sprogligt kendskab forudsættes i artikelen om Broder Rus, hvor Søren Frandsen både citerer latin, ældre tysk og dansk. Det er ikke så let, hvis man ikke er vant til det. Men dér er dilemmaet mellem historieforskning og formidling tydeligt.

Bogen falder i tematiske afsnit. Først kommer tre yderst kompetente artikler om selve klosterets grundlæggelse, ordenens historie i Skandinavien og det